

Rámcový vzdelávací program pre stredné školy

Obsah vzdelávania

Vzdelávacia oblasť Jazyk a komunikácia

doplňkový materiál

Vzťah VO k súčasným predmetom

Časť problematiky vymedzenej vzdelávacou oblasťou JAZYK A KOMUNIKÁCIA sa vyskytovala v tradičných vyučovacích predmetoch slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, jazykový seminár, literárny seminár ap. Vzdelávacia oblasť JAZYK A KOMUNIKÁCIA však prináša aj úplne nové obsahy, ktoré sa na našich stredných školách programovo nevyučovali, a predovšetkým nahrádza doteraz preferovaný model vedomostného vyučovania jazyka za kompetenčný.

Organizačné formy a metódy výučby (proces)

Organizačné formy a metódy.

Kompetenčné vzdelávanie kladie do popredia žiaka a jeho prácu na vyučovacej hodine. Tomu učiteľ musí prispôbiť aj organizačné formy a vyučovacie metódy.

Základom je práca s textom, pričom text môže byť literárny i neliterárny. Vhodná je individuálna práca, ale i skupinová.

Na podporu rozvoja kritického myslenia učiteľ môže využiť brainstorming ako úvodnú metódu k nasledujúcej diskusii, debate, besede a pod.

Žiaci pripravujú prednášky, robia výskumné práce (ankety, projekty), vo vyšších ročníkoch ročníkové práce (ich súčasťou by mala byť aj prezentácia a obhajoba práce). Problémové aktivity zahŕňajú riešenie problémových úloh, resp. prípadových štúdií (veľmi vhodné prepojenie jazyka a ďalších prierezových oblastí).

Veľmi vhodné sú dramatické aktivity (hranie rol, inscenačné aktivity, improvizácia) – podporujú komunikačné zručnosti žiaka (jazykové i mimojazykové).

Na spoznávanie „jazyka v praxi“ slúžia exkurzie a návštevy rôznych podujatí.

Rozvoju tvorivosti žiakov, jazykových zručností napomáhajú jazykové hry, vlastná tvorba prozaického, lyrického či dramatického textu a pod.

Využitie metód a foriem závisí od cieľa vyučovacej hodiny, ale aj od schopnosti učiteľa vyhnúť sa zaužívaným stereotypom a presunúť časť zodpovednosti za vzdelávanie na samotného žiaka. Zároveň musí mať na pamäti, že žiak sa má tešiť z toho, že sa učí.

Výstupy.

Základným výstupom by mal byť štandardizovaný test, spĺňajúci kritériá validity a reliability. Testovanie zabezpečí nielen priebežnú kontrolu, ale zároveň predstavuje hlavný objektivizujúci prvok hodnotenia žiaka.

Žiak by mal byť schopný budovať vlastné portfólio, vypracovať projekt na vybranú tému, resp. spracovať ju v písanej podobe (ako slohový útvar).

Súčasťou hodnotenia by mala byť aj ústna prezentácia žiaka (obhajoba práce, prejav, diskusné vystúpenie a pod.).

Učebné osnovy

Poznámka: Tematické celky v učebných osnovách sú len odporúčané. Kompetenčný prístup kladie vo vyučovacom procese do popredia budovanie kompetencií žiakov, čo je možné realizovať na rôznych témach.

1. Úvod do metód štúdia
2. Jazyk a reč
3. Vývin jazyka
4. Dejiny spisovnej slovenčiny
5. Čítanie s porozumením
6. Argumentácia
7. Zvuková stránka jazyka, Pravopisná a výslovnostná norma
8. Lexikálna rovina jazyka, Tvorba slov, Lexikografia
9. Morfologická stránka jazyka
10. Syntaktická stránka jazyka, Nadvetná syntax
11. Informácia a komunikácia
12. Základy rétoriky
13. Jazyková kultúra
14. Všeobecné poznatky o slohu
15. Štylistika
16. Človek a svet

Orientačné priradenie výkonových a obsahových štandardov k tematickým celkom a odporúčaná časová dotácia:

V opise používame 45 minútové vyučovacie hodiny. Na vzdelávaciu oblasť JAZYK A KOMUNIKÁCIA je plánovaných 6 x 33 vyučovacích hodín = 198 vyučovacích hodín.

Celky kľúčových kompetencií	Kľúčové kompetencie	Časti kľúčových kompetencií rozvíjaných vzdelávacou oblasťou	Oblasťné kompetencie (výkonový štandard)	Obsahový štandard	Odporúčaný tematický celok
I. Interaktívne využívanie nástrojov	a) Schopnosť interaktívne využívať jazyk, symboly a texty	1) Vedieť komunikovať adekvátne komunikačnej situácii			
		1.1 vedieť rozprávať adekvátne komunikačnej situácii (vhodná forma a obsah)	1. Vyjadrovať sa kultúrovane, spisovne, gramaticky správne v štandardných komunikatívnych situáciách. (6 hod)	expedient, percipient jazyková norma, spoločenská norma, komunikačná situácia, debata, diskusia	Informácia a komunikácia
			2. Pri ústnych slohových útvaroch využiť vedomosti o zvukovej stránke reči, správne artikulovať a spisovne vyslovovať. (6 hod)	hláskoslovie, fonéma, graféma, hláska, samohlásková skupina, samohlásky, spoluhlásky, dvojhásky, ortoepia – vybrané základné pravidlá správnej výslovnosti: pravidlo o znelostnej asimilácii, pravidlo o rytmickom krátení, splyvavá výslovnosť , intonácia – slovný prízvuk – hlavný a vedľajší slovný prízvuk, dôraz, melódia vety, pauza – fyziologická, významová, tempo reči	Zvuková stránka jazyka, Pravidlá slovenskej výslovnosti, Základy rétoriky, Jazyková kultúra
			3. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať pravidlá a požiadavky ortografie, ortoepie. (6 hod)	ortografia, ortoepia, splyvavá výslovnosť, výslovnosť: samohláskových skupín, dvojhlasok, spoluhláskových skupín, cudzích slov	Pravopisná a výslovnostná norma, Zvuková stránka jazyka, Jazyková kultúra
		1.2 vedieť sa adekvátne komunikačnej situácii vyjadrovať pisomne	4. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať členenie textu podľa požiadaviek textovej syntaxe. (2 hod)	názov, titulok, podtitulok, kapitola, odsek, úvod, jadro, záver	Nadvetná syntax, Základy rétoriky
			5. Nájsť v texte prvky kohézności (súdržnosti) a funkčne ich využívať vo vlastných jazykových prejavoch. (2 hod)	kohéznosť textu, slovosled, vetosled, konektory	Nadvetná syntax
			6. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať pravidlá a požiadavky sémantiky – platí pre ústne aj písané prejavy . (6 hod)	lexikálny význam slova, jednovýznamové slová, viacvýznamové slová, synonymá, homonymá, antonymá – opozitá, gramatický význam slova, slovná zásoba národného jazyka, individuálna slovná zásoba, aktívna slovná zásoba, pasívna slovná zásoba, systém slovnej zásoby – zastarané slová, neologizmy, neutrálne slová, citovo zafarbené slová, štýlové vrstvy slovnej zásoby – spisovné slová, nespisovné slová, dialektizmy, slangové slová, odborné slová, básnické slova, odvodzovanie, skladanie, skracovanie	Lexikálna rovina jazyka Tvorba slov
			7. Vo vlastných jazykových prejavoch využívať bohatstvo lexiky a frazeológie – platí pre ústne aj písané prejavy. (6 hod)	frazeologizmus, ľudový frazeologizmus – príslovie, porekadlo, pranostika, prirovnanie , intelektuálny frazeologizmus	Lexikálna rovina jazyka

Celky kľúčových kompetencií	Kľúčové kompetencie	Časti kľúčových kompetencií rozvíjaných vzdelávacou oblasťou	Oblasťné kompetencie (výkonový štandard)	Obsahový štandard	Odporúčaný tematický celok
			8. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať pravidlá a požiadavky morfológie – platí pre ústne aj písané prejavy. (6 hodín)	internacionalizácia, skloňovacie vzory pre podstatné mená, prídavné mená, slovný druh – podstatné mená , prídavné mená , zámená , slovesá , číslovky , príslovky , predložky , spojky , častice , citoslovčia , triedenie substantív: konkrétne, abstraktné, vlastné a všeobecné, triedenie adjektív: akostné, vzťahové, privlastňovacie, triedenie čísloviek: určité, neurčité, základné, radové, násobné, skupinové, triedenie slovík: činnostné, stavové, pomocné, triedenie prísloviek: miesta, času, spôsobu, príčiny, triedenie spojok: priraďovacie (zlučovacie, vylučovacie, odporovacie, stupňovacie) a podradňovacie gramatické kategórie: menné , slovesné gramatické kategórie – menné: mužský rod , ženský rod , stredný rod , jednotné číslo – singulár , množné číslo – plurál , pád – nominatív , genitív , datív , akuzatív , vokatív – zastarané oslovenie, lokál , inštrumentál , slovesné: osoba – 1., 2., 3., číslo – jednotné – singulár , množné – plurál , čas – prítomný , historický prézent , minulý , budúci , rod – činný , trpný , spôsob: oznamovací , rozkazovací , podmieňovací , vid: dokonavý , nedokonavý	Morfologická stránka jazyka
			9. Vo vlastných jazykových prejavoch dodržiavať pravidlá a požiadavky syntaxe – platí pre ústne aj písané prejavy. (6 hod)	veta , jednočlenná veta, dvojčlenná veta, rozdelenie viet podľa – obsahu, zloženia, členitosti, poločetná konštrukcia – s prechodníkom , s prídavným , s neurčitkom , vetný sklad – prísudzovací, priraďovací, určovací, spôsob spájania členov syntagmy – zhoda , väzba , primkynanie , súvetie , priraďovacie súvetie, podradňovacie súvetie, zložené súvetie	Syntaktická stránka jazyka
			10. Charakterizovať jazykové štýly a slohové postupy, vysvetliť uplatnenie slohových postupov v jazykových štýloch, prakticky zvládnuť základné slohové útvary, rozlišovať medzi písanými a hovorenými slohovými útvormi. (16 hod)	štylistika, funkčný jazykový štýl – hovorový , administratívny , náučný , publicistický , rečnícky , umelecký slohový postup – informačný , rozprávací , opisný , výkladový , slohové útvary: žiadosť , správa , interview , súkromný list , životopis , štruktúrovaný životopis , dotazník , motivačný list , rozprávanie , opis , opis pracovného postupu , charakteristika , výklad , projekt odbornej práce , diskusný príspevok , úvaha , príležitostný prejav , vzťah slohový útvár -- žáner	Všeobecné poznatky o slohu Štylistika
			11. Vedieť vytvoriť praktické písomnosti (6 hod)	úradný list, objednávka, žiadosť, potvrdenie, informačný letákpredtlač – prihláška, osobný listspráva, zápisnica, splnomocnenie	Štylistika
		1.3 vedieť aktívne počúvať	12. Rozlišovať spisovnú a nespisovnú výslovnosť, využívať mimojazykové výrazové prostriedky. (2 hod)	zásady spoločenskej rétoriky, ortografické pravidlá, ortoepické pravidlá	Pravopisná a výslovnostná norma

Celky kľúčových kompetencií	Kľúčové kompetencie	Časti kľúčových kompetencií rozvíjaných vzdelávacou oblasťou	Oblasťné kompetencie (výkonový štandard)	Obsahový štandard	Odporúčaný tematický celok
		1.4 čítať s porozumením súvislé aj nesúvislé texty (grafy, diagramy, tabuľky ap.)	13. Výrazne čítať, čítať text s porozumením, predniesť text, interpretovať ho, analyzovať využité výrazové prostriedky (20 hod)	text, obsah textu, forma textu, autorský zámer, súvislé texty, nesúvislé texty, vecné texty, umelecké texty, kontext, argumentácia, dedukcia, indukcia, hlavná myšlienka, kľúčové slová, funkcia prejavu	Čítanie s porozumením Komunikácia
		2. Schopnosť funkčne využívať matematické poznatky a zručnosti		grafy, tabuľky, diagramy a i. druhy nesúvislých textov; algoritmy, napr. určovanie vzorov pri ohybných slovných druhoch	Čítanie s porozumením Informácia a komunikácia, Morfológická stránka jazyka
	b) Interaktívne používať poznatky a informácie	1. Vedieť vyhľadávať, zatriediť a využívať informácie	14. Hľadať, nachádzať, spracovať a vo vlastných jazykových prejavoch využívať informácie (6 hodín)	Informácia, spôsoby spracovania informácií, kľúčové slová informácie, vedľajšie informácie v texte, funkcia názvu textu, zdroje informácií, nadpis, titulok, marginálie, resumé, anotácia, bibliografia, bibliografický záznam, menný a vecný register, citácia – presná, voľná, parafráza, osnova, konspekt	Informácia a komunikácia
			15. Transformovať text do iného jazykového štýlu. (4 hodiny)	jazykový štýl, komunikačná situácia	Štylistika
		2. Kriticky myslieť, vedieť vyjadriť svoj názor	16. Rozlišovať medzi subjektívnym a objektívnym spracovaním témy slohového útvaru. (6 hod)	hybridizácia slohového útvaru, požiadavky slovenskej štátnej normy na písomnosti administratívneho štýlu, reklama, propagácia, propaganda, agitácia, dezinformácia	Človek a svet
		3. Uplatňovať myšlienkové logické operácie	17. Využívať metódy logického myslenia pri tvorbe jazykových prejavov. (16 hodín)	argumentovanie, indukcia, dedukcia, komparácia a iné	Argumentácia
	c) Schopnosť interaktívne využívať techniku	4. Byť schopný riešiť problémy		kľúčové slová, názor, dôkaz, argument	Informácia a komunikácia, Štylistika
		1. Vedieť využívať informačno-komunikačné technológie a médiá	18. Samostatne študovať odbornú a slovníkovú literatúru, citovať z odbornej a umeleckej literatúry; uchovávať získané informácie pre ich opakované využitie. (4 hodiny)	výkladový slovník, pravopisný slovník, synonymický slovník, terminologický slovník, frazeologický slovník, dvojazyčný slovník, slovník cudzích slov, citácia, parafrázovanie, textové editory, tabuľkové editory, masmediálne informačné prostriedky, poznámky pod čiarou, vysvetlivky, menný a vecný register	Lexikografia, Štylistika, Komunikácia
		2. Byť schopný využívať vymoženosti techniky v každodennom živote		sms, internet, mejly, web stránky, vzdelávacie portály, power point prezentácie	Informácia a komunikácia

Celky kľúčových kompetencií	Kľúčové kompetencie	Časti kľúčových kompetencií rozvíjaných vzdelávacou oblasťou	Oblasťné kompetencie (výkonový štandard)	Obsahový štandard	Odporúčaný tematický celok
II. Interagovanie v heterogénnych skupinách	a) Schopnosť nadviazať dobrý vzťah s ostatnými	1. Vedieť budovať vzťahy s druhými		práca v kolektíve: jej výhody a nástrahy reprodukcia textu, efektívna komunikácia, asertívna komunikácia, defektná komunikácia	Komunikácia
		2. Rešpektovať kultúru rôznorodosť a odlišnosti	19. Identifikovať vplyvy iných jazykov na národný jazyk, poznať sociálne a historické faktory, ktoré ovplyvňujú jazyk. (4 hod)	národný jazyk, cieľový jazyk, cudzí jazyk, nárečia, úradný (štátny) jazyk, jazyky národnostných menšín	Jazyk a reč, Vývin jazyka
		3. Rešpektovať ľudské práva		argumentácia, debata, diskusia	Základy rétoriky
	b) Schopnosť spolupracovať, pracovať v tímoch	1. Schopnosť podieľať sa na práci tímu		princípy dialógu, efektívna komunikácia, asertívna komunikácia, defektná komunikácia, nácvik školského divadelného predstavenia	Komunikácia
		2. Zaujímať sa aktívne o veci verejné a zodpovedne konať		úvahy a diskusné príspevky na aktuálne témy	Štylistika
	c) Schopnosť zvládať a vyriešiť konflikty	1. Schopnosť analyzovať problém s cieľom prijateľného riešenia	20. Analyzovať cudzie a vlastné jazykové prejavy z hľadiska zákonitostí morfológie, syntaxe, sémantiky, ortografie, ortoepie. (10 hod)	analýza textu, interpretácia textu	Čítanie s porozumením, Argumentácia
			21. Vysvetliť sféru pôsobenia jednotlivých slohotvorných činiteľov pri tvorbe a hodnotení jednotlivých žánrov. (4 hod)	štylotvorné činitele: téma, autor, situácia, funkcia, adresát	Štylistika
		2. Vedieť kooperatívne riešiť konflikty a vyjednávať		medializácia problémov, efektívna komunikácia	Komunikácia

Celky kľúčových kompetencií	Kľúčové kompetencie	Časti kľúčových kompetencií rozvíjaných vzdelávacou oblasťou	Oblasťné kompetencie (výkonový štandard)	Obsahový štandard	Odporúčaný tematický celok
III. Autonómne správanie sa	a) Schopnosť nadviazať dobrý vzťah s ostatnými	1. Schopnosť učiť sa učiť sa	22. Vedieť sa učiť (4 hod)	opakovanie pri štúdiu, denník, diár, základné učebné typy, reklama, propagácia, propaganda, agitácia, dezinformácia, základné učebné typy	Úvod do metód štúdia, Informácia a komunikácia, Štylistika
		2. Schopnosť uplatňovať rôzne stratégie učenia a efektívne si osvojovať poznatky	23. Rozlišovať medzi písanými a hovorenými slohovými útvarmi (2 hod).	spoločné a rozdielne znaky textu	Informácia a komunikácia, Štylistika
			24. Chápať jazyk ako znak národnej a individuálnej identity, ako prostriedok komunikácie a profesionálnej realizácie človeka a prostriedok vyjadrovania citov a pocitov, ako znakový systém. (4 hod)	jazyk ako znakový systém, komunikatívna a expresívna funkcia jazyka , indoeurópsky prajazyk, indoeurópske jazyky, starosloviencina, rozdelenie slovanských jazykov – východoslovanské, západoslovanské, južnoslovanské jazyky, norma, kodifikácia, kodifikácia spisovnej slovenčiny, úpravy spisovnej normy: A. Bernolák – kultúrna západoslovenčina. L. Štúr – stredoslovenské nárečie, štúrovčina, M. Hattala, 90. roky 20. storočia, kodifikačné príručky, kultúra hovoreného slova, reč	Jazyk a reč
		3. Schopnosť reflektovať svoju identitu vo vzťahu k spoločnosti	25. Vedieť pripraviť jazykový prejav na verejnú prezentáciu. (10 hodín)	fázy tvorenia prejavu, projekt, príprava projektu, realizácia projektu, prezentácia, mimojazykové prostriedky: mimika, gestika, proxemika, Príležitostné prejavy: slávnostné otvorenie podujatia, privítanie hostí na podujatí, blahoželaní, slávnostné poďakovanie, smútočný prejav , Náučné prejavy: prednáška, referát, Agitačné prejavy: politická reč, súdna reč	Štylistika, Rétorika
		4. Schopnosť vedieť prejavovať svoje emócie	26. Chápať jazyk ako prostriedok na vyjadrenie svojich postojov i citov. Vedieť vyjadriť hnev, radosť, zlosť, smútok. (4 hod)	efektívna komunikácia, asertívna komunikácia, defektná komunikácia; situačný prejav – dialogický, mimika, gestikulácia, proxemika	Komunikácia
		5. Schopnosť zodpovedne sa rozhodovať, konať a znášať dôsledky	27. Schopnosť pripraviť, realizovať a prezentovať projekt (14 hod)	projekt	Informácia a komunikácia, Štylistika

Celky kľúčových kompetencií	Kľúčové kompetencie	Časti kľúčových kompetencií rozvíjaných vzdelávacou oblasťou	Oblasťné kompetencie (výkonový štandard)	Obsahový štandard	Odporúčaný tematický celok
	b) Schopnosť utvárať a riadiť životné plány a osobné projekty	1. Schopnosť sebaregulovať sa a cieľavedome riadiť vlastný život	28. Pri tvorbe slohových útvarov postupovať podľa etáp slohotvorného procesu. (4 hod)	plánovanie činnosti , kontrola plnenia plánu, životné plány, projektovanie vlastnej budúcnosti,	Štylistika
		2. Schopnosť byť zvedavý	29. Schopnosť požiadať o vysvetlenie niečoho, vedieť počúvať iných, vedieť vypočuté informácie ďalej využiť. (4 hod)	druhy otázok, opytovacie a žiadacie vety – melódia opytovacích a žiadacích viet viet	Zvuková stránka jazyka, Syntaktická stránka jazyka
	c) Schopnosť brániť a presadzovať svoje práva, záujmy, obmedzenia a potreby	1. Schopnosť pochopiť svoje záujmy, obmedzenia a potreby	30. Vedieť vyjadriť, prezentovať svoju predstavu, svoj nápad, vedieť opísať svoje skúsenosti, vedieť vyjadriť svoju mienku, vedieť sformulovať riešenie problému. (4 hod)	slohotvorný proces, prezentácia prejavu, argumentovanie, indukcia, dedukcia, komparácia a iné	Štylistika, Rétorika
		2. Schopnosť správať sa asertívne	31. Vedieť prebrať iniciatívu počas rozhovoru – najmä pre nás nepríjemného, vedieť adekvátne reagovať na iný slovný podnet – príjemný i menej príjemný. (4 hod)	efektívna komunikácia, asertívna komunikácia, defektná komunikácia	Komunikácia